

Tıbb-ı Nebevî'yi yeniden konumlandırmak

Dr. Mahmut Tokaç

1963 Ordu, Ünye doğumludur. 1979'da Ünye Lisesi'nden, 1985'te İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. 2000 yılında İÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Deontoloji ve Tıp Tarihi Bölümü'nde doktorasını tamamladı. 2002 – 2003 tarihleri arasında İstanbul 112 Ambulans Komuta Merkezi Başhekimliği, 2003 – 2009 tarihleri arasında Sağlık Bakanlığı İlaç ve Eczacılık Genel Müdürlüğü'nde Genel Müdür Yardımcılığı ve Genel Müdürlük yaptı. Halen İstanbul Başakşehir Devlet Hastanesi Başhekimisi olan Tokaç, aynı zamanda İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğretim görevlisidir.

Tıbb-ı Nebevî, Kuran ayetleri ve Hz. Muhammed (SAV)'in hadislerinden, yaşayışından ve yapılmasına izin verdiği hususlardan kaynaklanan tıbbıa dair tavsiye ve uygulamalara verilen addır. Bu bilgiler Kütüb-i Sitte olarak bilinen en önemli 6 hadis kitabının "Kitâbü't-Tıp" başlıklı bölümlerinde yer almaktadır. Daha sonra bazı yazarlar sadece bu bölümlerde yer alan bilgileri bir araya toplayarak müstakil kitaplar hazırlamışlar ve Arapça yazdıkları bu eserlere "et-Tıbbu'n-Nebevî" ismini vermişlerdir. Bu eserlerden bilinen en eskisi Ebu'l-Kasım en-Nişâburî'nin eseridir. Ayrıca Dinâverî, Zehebî, Suyûtî, Ebu Nu'aym el-İsfahanî'nin eserleri başta olmak üzere pek çok eser kaleme alınmış olmakla birlikte bunlardan en meşhuru

İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye'nin 14. asırda yazdığı eseridir. M. Hamidullah, Brockelmann (GAL) ve Kâtip Çelebi (*Keşf'üz-Zünûn*)'nin ondan fazla Arapça yazılmış Tıbb-ı Nebevî kitabının mevcudiyetini haber verdiklerini (E. İhsanoğlu bu kitapları yirmiden fazla olarak listelemiştir), ayrıca bunlardan başka Farsça, Urduca ve Türkçe Tıbb-ı Nebevî kitaplarının da mevcut olduğunu belirtmiştir (1/15; 2/16; 3/5;7; 11/94; 14/34; 15/II-808).

Türk-İslam kültüründe ise bu tabir Farsça terkip şekliyle "Tıbb-ı Nebevî" olarak kullanılmış ve bir kısmı tercüme, bir kısmı ise telif olarak Türkçe eserler kaleme alınmıştır. (A. Ataseven İstanbul kütüphanelerinde yirminin üstünde Türkçe Tıbb-ı Nebevî kitabı tespit ettiğini belirtmektedir.) Türkçe eserler içinde en

meşhuru Ahmed-i Dâ'i'nin "*Tıbb-ı Nebevî (Kitâbü's-Şifa fi Ehâdisi'l-Mustafâ)*" adlı eseridir. Osmanlı döneminde Türkçe yazılan son Tıbb-ı Nebevî kitabı ise Dr. Hüseyin Remzi Bey (1896)'e aittir [Dr. Hüseyin Remzi: *Tıbb-ı Nebevî* (Osmanlıca) İstanbul, 1324/1906.] (3/9;4/171;11/94;14/36). Yakın zamanlara kadar İslam ülkelerinde Tıbb-ı Nebevî kitapları bir sağlık el kitabı olarak elden ele dolaşmıştır (12).

Tıbb-ı Nebevî'nin içeriği

Tıbb-ı Nebevî'ye temel teşkil eden Kuran ayetleri ve Hz. Muhammed (SAV)'in hadislerinde umumiyetle koruyucu hekimlikten bahsedildiği görülmekle birlikte hastalık durumlarında tıbbi tedaviyi teşvik ettiğini, teferruatlı sağlık ilkeleri vermeyi

hedeflediğini, çeşitli hastalıkların zikredilip tedbir ve tedavi usullerinden bahsedildiğini ve bitkisel bazı ilaç isimlerine de yer verildiğini görmekteyiz. (1/15: 7) Hz. Muhammed (SAV) tabib olmayanların hasta tedavi ettikleri takdirde verdikleri zararın ödetilmesi, tabiblerin alacağı ücretin meşru olduğu, bulaşıcı hastalıklara karşı korunma, salgın hastalığın bulunduğu yere girmemek ve bu yerde bulunuyorsa dışarı çıkmamak (karantina), vücut temizliğine önem vermek, yiyeceklerin ve çevrenin temizliğine önem vermek, yiyecek ve içeceklerde itidali muhafaza etmek, hastalanınca tedavi olmak ve tedaviye inançla bağlanmak, hastalıklarda çeşitli tedavi usulleri tarif ederek bir ilaç telakkisi oluşturmak, haram nesnelere tedavi yapılmaması gibi tavsiyeler yanında hastalık anında hazık (mütehassıs/işinin ehli) hekime müracaat etmek, cahil tabiplerden uzak durmak gibi çok önemli konulara temas buyurmuşlardır. (11/95)

Koruyucu hekimliğe ait hükümler

Kuran ve hadislerde koruyucu hekimliğe ait hükümleri şu başlıklar altında toplayabiliriz:

1. Bulaşıcı hastalıklardan korunma.
2. Zararlı yiyecek ve içeceklerden uzak durma.
3. Beden temizliği ve vücut sağlığı.
4. Dengeli beslenme ile vücut sağlığını koruma. (10)

H. Muhammed (SAV)'in sağlığın korunmasına ilişkin hadislerinden örnekler:

- “Allah temizdir, temizi sever, etrafınızdaki temizleyiniz” [Tirmizi, Edeb 41]
- “Hastayı üç gün geçmeden yoklamayınız.” [Ramuz'el-Ehadis 2/489].
- “Bir yerde veba olduğunu işitseniz oraya girmeyiniz. Bulduğunuz yerde veba vukua gelirse oradan ayrılmayınız.” [Buhari, Tıbb30; Müslim, Selam 92, 93, 94, 98, 100] (11/95)

Tedavi olmakla ilgili tavsiyeler

H. Muhammed (SAV) kendisine müracaat eden kimselere ya bir ilaç tavsiye eder ya da hekime gönderirdi. Bazı örnekler:

- “Allah derdi de çareyi de verdiği gibi her dert için bir ilaç yaratmıştır. Bu sebeple tedaviye devam ediniz. Fakat haramla tedavi etmeyiniz.” [Ebu Davud, Tıbb 11]
- Sa'd b. Ebi Vakkas hastalanmış, H. Muhammed (SAV) ziyaretine gitmiş, onu evinde hasta yatar görünce: “Haris b. Kelede'yi çağırın, o iyi bir hekimdir sizi tedavi etsin” buyurmuştur [Ebu Davud, Tıbb 12](11/96).
- Gözü ağrıyan birisine H. Muhammed (SAV) “Sabur ile tedavi et” buyurdu [Müslim, Hac 89, 90].

- “Şifa üç şeydedir: Bal şerbeti içmek, hacamat vurmak, dağlamak” (Dağlama daha sonra men edilmiştir) [Buhari, Tıbb 3; Ahmed bin Hanbel, Müsned 1/246].
- “Umey's'in kızı Esmâ müşhil olarak şubrun kullanıyordu. H. Muhammed (SAV) keskin ve ağırdır buyurdu. Sonra Esmâ senaotu kullandı” [Tirmizi, Tıbb 30].
- “Peygamber Efendimiz (sav) baş ağrısından şikâyet eden bir kimseye kan aldırmasını tavsiye etti.” [Müslim, Selam 71]
- H. Muhammed (SAV) ateşli bir kadının su ile serinletilmesini tavsiye etti [Müslim, Selam 82] (11/97).

Dua

Allah (cc) Kuran'ı Kerim'de “Biz Kuran'ı müminlere şifa ve rahmet olarak indiririz.” [İsrâ, 82]; “Bana dua edin, duanızı icâbet edeyim.” [Mü'min, 60] ve “De ki duanız olmazsa Rabbim size ne diye değer versin ki?” [Furkân, 77] buyurmaktadır. “Dua'nın manası “Allah'tan istemek” olduğuna göre bu ilahî davette “bütün hastalıklardan şifa” dahil her şeyin Allah'tan talep edilmesine bir çağrı vardır. Kaldı ki H. Muhammed (SAV) hastalıklarımıza Allah'tan şifa istemeye daha açık ifadelerle bizleri çağırmış, kendisi fiilî örnekler vermiştir. Bugün yapılan tıp alanındaki çalışmalar da aynı şeyi söylemektedir. Mesela yaptığı ilmî araştırmaları Nobel Tıp Ödülü kazanmış olan Fransız tıp profesörü Alexis Carrel “Dua” adındaki kitabında şöyle der: “İnsanın iç organları en mükemmel şekliyle ibadet ve dua anında çalışır. Muhataplarını istedikleri kadar bu görüşüme itiraz etsinler. Ama ben, mevcut tıbbî imkânlarımızla tedavi edemediğimiz pek çok tehlikeli hastalığın dua ile iyileştigiğine şahit oldum.” [İncanın Ruh ve Beden sağlığı üzerindeki tesirleri ile ilgili olarak bkz; Mazhar Osman Uzman, Tabâbet-i Rûhiyye ve Alexis Carrel, Dua] (9).

Tartışmalar

Modern tıbbın sorgulandığı, alternatif tıp, geleneksel tıp, Doğu-Uzakdoğu tıbbi, holistik tıp, halk hekimliği, bitkisel tıp, sufi tıbbi gibi birçok terimin piyasada bolca dolaştığı ortamda İslami/Nebevî Tıbbın yeniden konumlandırılmasına ihtiyacımız var (6; 7). Tıbb-ı Nebevî zaman içinde çokça tartışılmıştır. Bu tartışmaları yapanları; din adamları, tıp adamları ve bu ikisinin dışında kalanlar olarak üç sınıfta değerlendirebiliriz. Öncelikle belirtmemiz gerekir ki; Tıbb-ı Nebevî'nin Kuran ayetlerinin yanı sıra H. Muhammed (SAV)'in hadislerini ihtiva etmesi sebebiyle özellikle din adamlarınca hadis usulü açısından tartışılması, konusunun tıp olması dolayısıyla da tıp adamları tarafından tartışılması normal karşılanabilir. Bunun dışındaki kişilerin tartışmalarının

Modern tıbbın sorgulandığı, alternatif tıp, geleneksel tıp, Doğu-Uzakdoğu tıbbi, holistik tıp, halk hekimliği, bitkisel tıp, sufi tıbbi gibi birçok terimin piyasada bolca dolaştığı ortamda İslami/Nebevî Tıbbın yeniden konumlandırılmasına ihtiyacımız var.

sadece istismarın önlenmesi açısından değerlendirilse bile dikkate alınmaya değmediğini düşünmekteyiz.

Din adamlarının tartışmaları

Din adamlarının tartışmaları özellikle H. Muhammed (SAV)'in tedavi konusunda söylediği rivayetler konusunda ağırlıklı yer almaktadır. Bir takım İslam uleması bu rivayetlerin H. Muhammed (SAV)'in peygamberliğinin bir parçası olarak, vahiyle bağlantılı olabileceğini kabul ediyorlar. Bazıları da bunun Peygamberlikle doğrudan alakası olmadığını, sadece H. Muhammed (SAV)'in çevre kültürden edindiği bilgileri aktardığını söylemektedirler. Bunlardan bazı örnekler verebiliriz:

H. Muhammed (SAV)'in tedaviye dair söylediği hadislerin vahye dayandığı görüşünü şiddetle reddedenlerin başında reformist görüşleriyle tanınan Fazlur Rahman gelmektedir. O, Tıbb-ı Nebevî yazarlarının umumiyetle geleneksel ilaçları ve kuralları Yunan tıbbının prensipleriyle birleştirdiklerinin ileri sürülebileceği görüşündedir. (5/63) H. Kırsaçoğlu “Tıbb-ı Nebevî vahiy ürünüdür” demenin doğru olmadığını; (7) L. Öztürk ise özel bir nebevî tıptan bahsedilmemesi gerektiğini, Tıbb-ı Nebevî kavramı yerine H. Peygamber döneminin folklorik tıp telakkileri denilebileceğini belirtir. (16/109) Bu düşüncede olanlara göre hayatımızda ziraat, zanaat ve tıp vb. gibi teknik ilimlerin konusuna girip de bilgi ve tecrübe gerektiren teknik konular, hüküm koyucu (teşrî) sünnetten olmadığından uyulması gerekmez (21).

Mukaddime'de İbn Haldun; “Şer'î kaynaklarda nakledilen tıbbi uygulamalar (nebevî tıp) Araçların mutad bir şekilde uygulayageldikleri geleneksel yöntemlerdir ve vahye dayandırılmaz. H. Peygamber'in âdetleri ve hayatıyla ilgili bazı hususlar nakledilirken tıpla alakalı bazı hususlar

da anlatılmıştır. Ancak bunlar uyulması gereken şer'i hükümler olarak değil, Hz. Peygamberin insan olmasından kaynaklanan alışkanlıkları ve özellikleri olarak zikredilir. Zira Hz. Peygamber bizlere, tıp ve diğer tabii ilimleri öğretmek için değil, dini hükümleri öğretmek üzere gönderilmiştir." demektedir. İbn Haldun; Hz. Peygamber'in hurmaların aşılması hadisesindeki tecrübeden sonra, "Siz dünya işlerinizi daha iyi bilirsiniz." buyurması dolayısıyla sahih hadislerde nakledilen tıpla ilgili hususların şer'i (yani yerine getirilmesi istenmiş) hüküm olarak değerlendirilmemesi gerektiğini belirtir. Ona göre bu gibi şeyler şer'i hüküm olduğu için değil ancak teberrük (bir fayda ve bereket ummak) amacıyla ve sağlam bir inanç göstergesi olarak uygulanabilir ve bunun da sonuç almada çok büyük etkisi görülür. (19/III,1243-1244; 19a/II-707)

Bazı ilim adamları ise bu rivayetlerin vahiy kaynaklı olduğunu düşünmektedirler. Ö. Çağırın, Tıbb-ı Nebevî tanımını "vahiy ve ilhamla sabit tıp ilmi" şeklinde yapar (3/5). A. Turhanoğlu, Hz. Muhammed (SAV)'in zaman ve mekân üstü yaratılmış ve yaşamış olduğunu, elçilikle görevli olduğu zaman zarfında hemen her konuda insanlara tavsiyelerde bulunduğunu belirtmektedir. (1/9) H. Avni, birçok tıbbî bilginin sonradan yanlış olduğunun ortaya çıktığını, bu sebeple Tıbb-ı Nebevî ile alakalı bir haberde geçen tedavinin Hz. Muhammed (SAV)'den sâdir olduğu sabitse kesin olarak doğru olduğuna müminlerin bütün zerreleriyle inandıklarını belirtir ve ne ilmen, ne de başka bir yolla onun yanlışlığının zamanla ortaya çıkmayacağını iddia eder (8).

D. Ayüz, Kuran'ın bir tıp kitabı olmadığı için geniş ve tafsilâtli bir tıp bilgisi ve tedavi metodu olmadığını; Kuran'daki tıp ve diğer pozitif ilimler sahasındaki genel prensibin, gözlem, deney ve tecrübeye dayanan sahalarda insanları serbest bırakmak ve onları araştırmaya ve çalışmaya teşvik etmek olduğunu belirtir. Kuran'ın bu noktalarda geniş tıbbî bilgiler getirmemesindeki hikmetin; Kuran'ın getirdiği hükümler ve prensiplerin kesin ve zamanla değişmesinin asla söz konusu olmadığı için, şayet Kuran'da tafsilâtli hükümler olsa idi tıbbî bilgilerde herhangi bir artma, gelişme ve değişme olamayacağını ifade eder (9).

A. Tekneş, İslâm'da tıbbın diğer birçok ilim gibi Kuran-ı Kerim'e dayandığını ve ilk tıbbî pratiklerin Hz. Muhammed (SAV)'in uygulamaları ve tavsiyeleri ile ortaya çıktığını belirtir. (17/77) Ona göre hadisçilerin, tıp hadislerini derledikleri bölümlere, "Allah Teâlâ, hastalığı ve devasını indirmiştir" hadisini zikrederek başlamaları bilinçli bir tercihtir. Zira söz konusu hadis tedavi olmanın meşruluğunu pekiştirdiği gibi, "hastalık ve deva"nın

her ikisinin de Allah Teâlâ tarafından yaratıldığını bildirmektedir. Bu ontolojik yakınlık, hastalık ve devanın birlikte, aynı seviyede ele alınması gerektiği sonucunu doğurmaktadır. Nitekim "hastalığın Allah'ın kaderiyle olduğunu" öne sürerek tedavi olmak istemeyenlere Hz. Muhammed (SAV) "Tedavi ile iyileşme de Allah'ın kaderidir" diye cevap vermiştir [Tirmizî, Tıbb, 21; İbnMâce, Tıbb] (17/81)

İbnü'l-Kayyim, Tıbb-ı Nebevî eserinde, İslâm bilginlerine göre Hz. Muhammed (SAV)'in tıpla ilgilenmesinin temel sebebinin, peygamberlerin gönderilmesinin gerçek gayesi olan dünya ve ahiret saadetinin temin edilmesinde insanların beden sağlığına ihtiyaç duymaları olduğunu belirtir. Allah'ı, yaratılışı ve kâinataki kanunları bilmenin bütün ilimlerin ana konusu, temel hedefi olduğunu ve insanlar arasında söz konusu hususları en iyi bilen peygamberlerin tıpla ilgili verdikleri bilgilere güvenilmesi gerektiğini söyler. (18/324-325;17/77; 18a/489)

Bazı ilim adamları ise rivayetlerin vahiy kaynaklı olan ve olmayan ayrımının yapılması gerektiğini belirtirler. H. Karaman'a göre Hz. Muhammed (SAV)'in tavsiye ettiği, yaşadığı zamanın şartları içinde iyi ve geçerli olan tedavi araçları, uygun kullanıldığında insanlara hiçbir zaman -faydasından daha fazla- zarar vermez; zarar verecek olsaydı Allah, Peygamberini uyarır, insanlara zarar verecek bir tavsiyede bulunmasını engellerdi. (13)

Tıbb-ı Nebevî kavramı yerine Hz. Muhammed (SAV) döneminin folklorik tıp telakkileri denilebileceğini belirten L. Öztürk, eğer Hz. Muhammed (SAV)'in herhangi bir tıbbî tavsiyesinin temelinde, sahih olduğu söylenebilecek vahyî bir bilgilendirme varsa buna işaret edilmesini ancak bunun da -eğer aksi ispatlanamıyorsa- ilk defa vurgulanan bir tıbbî görüş olarak takdim edilmemesinin daha uygun bir yaklaşım olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade eder. Ona göre Hz. Muhammed (SAV)'in tıbbî tavsiyeleri arasında bizzat Allah'ın bilgilendirdiği hususların olması da muhtemeldir. Ancak bunların kaynaklara dayalı bir biçimde ortaya konulması gerekmektedir. (16/109-111)

Tarihçilerin görüşleri

K. Opitz'in görüşü: "Aslında Kuran, muhtevası ve kapsadığı konular itibarıyla dinî talimleri emredici, ahlâki güzelleştirici ve insanları hidayete erdirici mahiyettedir. Bunun için Kuran'dan geniş anlamda tıbbî bilgiler beklenmemelidir. Fakat bununla birlikte 'Kuran'da hiçbir tıbbî bilgi yoktur' demek de doğru değildir. Kuran'da özellikle insan neşv ü nemâsı, zürriyet, anatomi, fizyoloji, patoloji, vücut ve ruh hastalıkları, tedavi usulleri ve ölü-

me dair özlü bilgiler verilmektedir" [Dr. med. Karl Opitz, Die Medizin im Koran Kuran'da Tababet, trcm. Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk, Ankara 1971, s.21] (9).

S. H. Nasr'a göre ise İslâm tıbbı, (Kuran ve hadislerle getirilen hükümler) hastalıklardan korunmaya, hastalıkları tedavi etmekten daha fazla önem verir. Bu yüzden hıfzıssıhha (hygiene) meselesi ve koruyucu hekimlik, gerek teorik gerekse pratik değerlendirmelerde önemli bir rol oynar. [S. Hüseyin Nasr, İslâm ve İlim, (trc. İlhan Kutluer), İst.1989, s.164.] (10)

L. Öztürk, bu konuda tıp tarihçileri hakkında şu görüşleri ileri sürer: "İslâm coğrafyasında gelişen tıbbın tarihi üzerine çalışan bilim adamlarının bir kısmı; İslâm tıbbı adını verdikleri ve kendisine has bir yönü bulunan, âyet ve hadisler ışığında oluşan bir yapı olarak düşündükleri bir süreci savunma eğilimindedirler. Bu grup arasında bazı bilim adamları Hz. Peygamber'in tüm davranışlarını Allah'ın gözetiminde gerçekleşen eylemler olarak algılamaktadır. Dolayısıyla onun her sözü ilahi hitap (vahiy) olarak anlaşılmalıdır. Mesela tıpla ilgili bir şey söylediye bu mutlaka vahye dayanan bir bilgiden kaynaklanmaktadır" [Meselâ bk. Canan, s. 22-23, 36, 49-50, 63-65, 232-233, 249-255, 257-258]. "Diğer bir kısmına göre ise hadislerde karşımıza çıkan ifadeler bizzat vahiy olduklarına dair bir vurgu bulunmuyorsa, dönemin folklorik yapısını oluşturmaktadır. Bunlar hem geçmiş kültürlerin izlerini, hem de Arap kültürüne ait birikimleri taşımaları hasebiyle önemli birer malzeme grubudur" [Meselâ bk. Ali Haydar Bayat, Tıp Tarihi, İzmir 2003, s. 168-169.] (16/107).

Hekimlerin görüşleri

Türkçe eserler içinde en meşhuru olan Ahmed-i Dâ'i'nin "Tıbb-ı Nebevî (Kitâbü's-Şifa fî Ehâdîsi'l-Mustafâ) adlı eserinin Mukaddime'sinde yazar şöyle demektedir: "Bu kitabı aslında sözüne güvenilir imamlardan, hadisçilerden üstâdi İmâm Ebû Na'im Hâfız, Peygamber hadislerinden çıkararak toplamıştır. O hadisleri Peygamber hazreti 'aleyhi's-selâm tıp ilmini 'alâkadâr eden şeyler üzerine buyurmuştur. Yiyeceklerin, içeceklerin husûsiyeti, yemişlerin faydaları ve zararları, geri kalan otların faydası ve ziyânı, yerlerin havası, suların iyisi ve yaramazı, daha her türlü hastalığın sebebi, 'alâmeti ve 'ilâcı nedir; ba'zısını Peygamber Hazreti 'aleyhi's-selâm kendi uygulamıştır, onunla 'ilâc edinmiştir, ba'zısını da ashâba buyurmuştur ve onun 'ilminde ümmete ruhsat vermiştir. Ba'zısı da sahâbeden, tabi'inden, önceki imamlardan rivayet olunmuştur ve şer'i at onun câ'izliğine izin vermiştir. Bunların tamamını mu'teber kitaplardan toplamıştır. Sahîh-i Buhârî, Sahîh-i Müslim,

Muvattâ-yı İmâm-ı Mâlik, Mesned-i İmâm-ı Şâfi'î, Mesned-i İmâm-ı Ahmed-i Hanbel, Sünen-i Ebî Dâvud, Mesned-i Tirmizî, Nesâyî, Mu'cem-i Taberânî ve geri kalan hadis kitaplarıdır. Bunlar 'âlimler katında bilinir ve tanınır. Hepsini rivâyetleri, isnâtları, usûlleri ve farklılıkları ile nakletmiş, hatta bazı hadisleri otuz üç türlü usûlle rivâyet etmiştir. Her şeyden önce bu kitabın ma'rifetinden murad sünnet ve Peygamber Tıbbî 'ilmidir" (3/9).

Dr. Z. Çıkman, İ. Canan'ın "Hz. Peygamberin Sünnetinde Tıp (Tıbb-ı Nebevî)" kitabına yazdığı Takriz'inde "Tıbb-ı Nebevî kitaplarının içeriği Kütüb-i Sitte'yi oluşturan en önemli 6 hadis kitabındaki sadece "Kitabü't-Tıp" denilen bölümlerdeki bilgilerden oluşmaktadır. Hâlbuki bugünkü tıbbi bilgilerimiz bu bölümlerin dışında kalan birçok Hadis-i Şerifin de tıpla ilgili olabildiğini göstermektedir. Bu tip Hadis-i Şerifleri namaz, gusül, abdest, yemek, içecek, elbise, temizlik ve adab-ı muâşeret bölümlerinde de görmek mümkündür. Ancak bu Hadis-i Şerifleri tespit etmek oluşturulacak bir hekimler kurulunun işidir. Çünkü bu Hadis-i Şeriflerdeki tıbbi ifadeleri dalında mütehasıs bulunan hekimin sezinlemesi ve anlaması mümkündür. Tabii ki bu çalışmaların tam bir disiplin ve verimlilik içinde olması için İslami ilimlerde mütehasıs bulunan hadis, tefsir, Arap lisanı ve edebiyatındaki ilim adamlarının da bulunması gereklidir." demektedir. (2/16) Aynı esere takriz yazan Dr. A. Ataseven ise Tıbb-ı Nebevî kitaplarında gerek Kuran'ın tababetle ilgili ayetlerinin, gerekse tıbbi hadislerin eski tıp bilgilerine dayanarak yapılan açıklamalarla yazılmış olmasının bunların değerini azaltmayacağını, zira bu ayet ve hadislerin önce insanoğlunu bilgilendirme, fakat daha çok koruyucu hekimliğe dair eskimeyecek ve değişmeyecek evrensel prensipler ihtiva ettiğini belirtmektedir (2/17-18).

Suriye Bitkisel İlaçlar Kurumu Başkanı Dr. Mahmud Ebu'l-Huda el-Hüseyni, Altınoluk Dergisinin Ekim 2004 sayısında yer alan röportajında şöyle demektedir: "Tıbb-ı Nebevî ile ilgilenenler Peygamber Efendimizin tababete ilişkin rivayetlerini toplarken sahih hadislerin yanı sıra kimi zayıf hadislerden yola çıkarak bir takım tespitlerde bulunmuşlar, dolayısıyla yanlış anlamalara neden olacak hatalara düşmüşlerdir. Tıbb-ı Nebevî daha ziyade koruyucu hekimlik tarzında, yani hastalıklardan korunma yollarını öğreten tavsiyelerden ibaret olduğu söylenebilir. Ancak yine de pek çok hadisi tedavi edici kapsamında değerlendirmek de mümkün. Yani çağın doktoru sünnette tababete ilişkin tespitleri ayrı bir değerlendirmeye tabi tutacak. Efendimizin bu konudaki tavsiyelerini istatistikî metotlarla araştıracağız. Elde edilen olumlu sonuç-

ları ilan edecek. Dolayısıyla yapılması gereken öncelikle inanmak, daha sonra bu tavsiyeleri araştırma ve deneylerle daha ikna edici şekle getirmek. Peygamberimizin tababete ilişkin uygulamaya ve tavsiyelerinin büyük bir çoğunluğu beşeri bilgi ve tecrübeyle elde edilmiştir. Günümüz insanının bunları daha ileriye götürmesi ya da daha faydalı olanlarıyla değiştirmesi dine de, sünnete de aykırı değildir kanaatindeyim." (20/46)

Sonuç

Bilimsel doğruların aksi ispat edilmeye kadar doğru kabul edildiği ancak bugün doğru bildiğimiz pek çok bilginin yarın yanlış olabileceği gerçeği ile karşı karşıyayız. 70'lerin başlarında tıp fakültelerinde öğrencilere şarlatanlık bahsinde anlatılan akupunkturun bugün tıp camiasında bilimsel bir tedavi metodu olarak kabul edilmiş olması; 80'lerin ilk çeyreğinde mide ülserinin bir mikrop aracı ile meydana geldiğinin söylenmesi tıp camiasında aforoz gerekçesi olabilecekken bugün mide ülserinin sebebinin "helicobakter pylori" adlı bakteri olduğunun ispatlanmış olması; günümüzde bizce doğru bilinen bilimsel doğruların mutlak olamayacağını iki küçük örneği. Modern tıbbın sorgulandığı, geleneksel tıp uygulamalarının ve Doğu-Uzakdoğu tıbbının revaçta olduğu bir dönemde Tıbb-ı Nebevî'nin bugünkü bilgilerimiz ışığında yeniden gözden geçirilmesi, ayetler ve kesin delilleri olan hadislerde belirtilen hususların doğruluğunun yarın ispatlanabileceğinin göz ardı edilmemesi gerekir.

Kaynaklar

- 1) Ahmet Turhanoglu; Hadislerde Koruyucu Hekimlik, Rağbet Yayınları, İstanbul, 1999.
- 2) İbrahim Canan; "Hz. Peygamberin Sünnetinde Tıp (Tıbb-ı Nebevî)", Akçağ Yayınları, Ankara, 1995.
- 3) Önder Çağırın; Hâfız-ı Ebû Na'im'in yazdığı, İmâm-ı Yûsufî'nin kısıtlatığı, Ahmed-i Dâ'i'nin Eski Anadolu Türkçesi'ne çevirdiği eser: Tıbb-ı Nebevî, Türkiye Türkçesi ile Metin, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1996.
- 4) Mahmut Tokaç; "Türkçe Tıp Yazmaları". (Bölüm Yazarı) Osmanlılarda Sağlık (2 Cilt) / Makaleler, Araştırmalar / Arşiv Belgeleri. (Editörler: Necdet Yılmaz, Coşkun Yılmaz). Biofarma Yayınları, İstanbul, 2006; s.165-185.
- 5) Fazlur Rahman; İslam Geleneğinde Sağlık ve Tıp (Değişim ve Kimlik), (Çev: Adnan Bülent Baloğlu-Adil Çiftçi), Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 1997.
- 6) Murat Baş; "Kanser tedavisinde başka yollar", (elektronik makale), elitkadin internet sitesi, Erişim tarihi:01.01.2012, http://www.elitkadin.com/koseyazilari/murat03.php
- 7) "Peygamberin İnzinde Şifa Aramak... Ama Nasıl?" (Ümmühan Atak), Gerçek Hayat Dergisi, 16 - 22 Ocak 2009.
- 8) Hüseyin Avni; Hadis Rivayetindeki Yeni Metin ve Sened Tenkidi Üzerine, (elektronik makale), Erişim Tarihi: 01.01.2012, http://www.darusselam.com/

reddiyeler/81-hadis-rivayetlerindeki-yeni-metin-ve-senet-tenkidi-uezerine.html#_ftnref19

9) Davut Ayduz; "Kur'an-ı Kerim ve Tıp", (elektronik makale), Erişim Tarihi: 01.01.2012, http://www.yeni-umit.com.tr/konu.php?konu_id=411&yumit=bolum2

10) Davut Ayduz; Kuran-ı Kerim'de Koruyucu Hekimlik, (elektronik makale), Erişim Tarihi: 01.01.2012, http://www.yeni-umit.com.tr/konu.php?konu_id=395&yumit=bolum2

11) Asaf Ataseven; "Tıbb-ı Nebevî", Diyanet Dergisi, Peygamberimiz (S.A.S) Özel Sayısı, Cilt:25, Sayı:4, s:93-100

12) Asaf Ataseven; "Tıbb-ı Nebevî", Bezm-i Alem Valide Sultan Vakıf Güreba Hastanesi Dergisi, 12/3-4, İstanbul 1985.

13) Hayreddin Karaman; "Peygamberimiz ve Tıp", (elektronik makale) http://www.muhammedmustafa.net/yazilar/peygamberimizvetip.htm (Erişim tarihi: 01.01.2012)

14) Ekmeleddin İhsanoğlu; "Türkçe Tıbb-ı Nebevî Yazmaları", Tıp Tarihi Araştırmaları, Sayı:2, s:3-39.

15) Muhammed Hamidullah; İslam Peygamberi (Cilt I ve II), (Terc: Salih TUĞ), İstanbul, 2003.

16) Levent Öztürk; "Tıbb-ı Nebevî'de Tıbbî Etik'in Meta-Etik Analizi", Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2004/9, s:105-119

17) Ayhan Tekines; "Tıbb-ı Nebevî'de Tıbbî Etik", Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi 2003, 11: 75-90.

18) İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye; et-Tıbbu'n-Nebevî, (nşr. Abdülğani Abdülhâlık), Beyrut 1982.

18a- İbn-i Kayyim el-Cevziyye; Tıbbu'n-Nebevî, Peygamber Efendimizin Maddî-Manevî Sağlık Öğütleri, (nşr. Abdülğani Abdülhâlık), Hikmet Neşriyat, İstanbul 1997.

19) İbn-i Haldun, Mukaddime, (Ali AbdulvâhidVâfi tahkiki, Lecinetü'l-Beyânî'l-Arabî II. baskı).-

19a- İbn-i Haldun; Mukaddime, I-II, (Çev: Halil Kendir), İstanbul 2004.

20) Dr. Mahmud Ebul Huda El-Hüseyni; (Suriye Bitkisel İlaçlar Kurumu Başkanı), (Röportaj), Altınoluk Dergisi, Ekim 2004, Sayı: 224, Sayfa: 46

21) Sünnetin Teşri (Hukukî) Boyutu; Darul Kitap. http://www.darulkitap.com/oku/hadis/v3/bilgi-ve-medeniyet-kaynagi-sunet/1-Sunnetin-Tesri-Hukukî-Boyutu.htm (Erişim tarihi: 31.12.2011)

22) Adnan Demircan; Cumhuriyet Dönemi (1923-2001) İslam Tarihi ve Medeniyeti Çalışmaları (Bir Bibliyografya Denemesi), Şanlıurfa-2002. http://ilahiyat.harran.edu.tr/dosyalar/yayinlar/ademircan_1.htm (Erişim tarihi: 01.01.2012)

23) Mahmut Denizkuşlan; Tıbb-ı Nebevî (Öğr. Ü. Tezi), Bursa Yüksek İslam Enstitüsü, Bursa 1979

24) Mahmut Denizkuşlan; Kur'an-ı Kerim ve Hadislerde Tıp, Marifet Yay., İstanbul 1981; (2. B., Marifet Yay., İstanbul 1982; 3. B., Marifet Yay., İstanbul 1990; 4. B., Marifet Yay., İstanbul 1996).

25) Nil Sanı (Akdeniz); "Tıbbi Nebevî", Yeni Symposium, 19/2, İstanbul, Nisan1981, s: 65-78.

26) Ebu Nuaym Hafiz, İmâm, Tıbb-ı Nebevî (Kitabüş-Şifa fi Ahadis-i-Mustafa), Çev.: Ahmed Dai, Yeni Symposium, 19/2, İstanbul 1981.

27- Asaf Ataseven; "Tıbb-ı Nebevî ve Bulaşıcı Hastalıklar", İslam, 1/11, Ankara 1984.

28) Serdar Demirel; "Tıbb-ı Nebevî'de zit yaklaşım-lar", Yeni Akit, 26.05.2010. http://www.habervaktim.com/yazar/24345/tibb_i_nebeviede_zit_yaklasimlar.html (Erişim tarihi: 01.01.2012)